

M Mediacja i arbitraż

Karol Zawisłak

ZNACZENIE ZASTOSOWANIA REGULACJI SOFT LAW DLA PRAWIDŁOWEGO PRZEPROWADZENIA DOWODU Z PISEMNYCH ZEZNAŃ ŚWIADKA

Jak wynika z przeprowadzonego w 2019 r. badania, pisemne zeznania świadków są instrumentem często wykorzystywanym w polskiej praktyce arbitrażowej¹, a przy tym pozytywnie ocenianym przez środowisko arbitrażowe, jako środek dowodowy pełniący użyteczną funkcję w postępowaniu arbitrażowym². W odniesieniu do tej instytucji i dopuszczalności jej zastosowania w postępowaniach arbitrażowych wciąż jednak formułowane są wątpliwości i zastrzeżenia, co potwierdzają nie tylko wyniki przeprowadzonych badań³, ale i doświadczenia własne autora.

W niniejszym artykule przeprowadzona zostanie próba znalezienia odpowiedzi na podstawowe zastrzeżenia formułowane wobec tego środka dowodowego – a to wątpliwości co do jego zgodności z zasadami równości stron i rzetelnego postępowania, pojawiające się w związku z problematyką wpływu pełnomocników na proces ich przygotowywania i wątpliwości co do tego, czy możliwa będzie weryfikacja pisemnych zeznań podczas przesłuchania świadka na rozprawie, oraz skutków braku takiej możliwości. Zagadnienie analizowane będzie w kontekście prawa polskiego z uwzględnieniem niezbędnych odwołań prawnoporównawczych.

¹ Por. M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie arbitrażu 2019. Zarządzanie postępowaniami arbitrażowymi*, Warszawa 2019, s. 26.

² Por. M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie...*, s.28.

³ Por. M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie...*, s. 29.

ISTOTA WITNESS STATEMENT

Jak słusznie podkreśla się w literaturze, a co znajduje potwierdzenie i wynika wprost z regulacji regulaminów arbitrażowych⁴, pisemne zeznania świadka nie są odrębnym środkiem dowodowym⁵. Stanowią sposób przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka⁶. Podstawę do zastosowania tego instrumentu stanowią przepisy art. 1191 § 1 i art. 1184 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego⁷, zgodnie z którymi sąd polubowny w braku odmiennego uzgodnienia stron może prowadzić postępowanie w taki sposób, jaki uzna za właściwy, nie jest związany przepisami o postępowaniu przed sądem oraz może przeprowadzić dowód z przesłuchania świadków, z dokumentów, ogłędzin, a także inne konieczne dowody⁸. Niezależnie zatem od tego, czy w danym postępowaniu znajdzie zastosowanie regulamin stałego sądu polubownego, czy też nie, czy przewiduje on możliwość przeprowadzenia pisemnych zeznań świadków, istnieje podstawa prawna do zastosowania tej formy przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadków⁹. Rozwiązanie to, jak wskazano powyżej, jest przy tym powszechnie wykorzystywane w postępowaniach arbitrażowych i przewiduje się, że trend ten będzie się umacniać¹⁰. Zauważyć przy tym na marginesie należy, że wprowadzono je

⁴ Por. np. art. 27 ust. 2 zd. 2 Regulaminu UNCITRAL (Regulamin Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (United Nation Commission on International Trade Law), dalej UNCITRAL <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration> (dostęp: 15.10.2022 r.), § 33 ust. 8 Regulaminu KIG Regulamin Arbitrażowy Sądu Arbitrażowego Przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, dalej KIG (<https://sakig.pl/regulaminy-i-taryfa-oplat> (dostęp: 15.11.2022 r.), § 26 ust. 3 lit. c Regulaminu SA Lewiatan, Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan, dalej SA Lewiatan (<https://www.sadarbitrazowy.org.pl/pl-PL/text/przepisy> (dostęp: 15.11.2022 r.), art. 33. ust. 2 SCC Arbitration Rules, Arbitration Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, dalej SCC Arbitration Rules, (<https://sccinstitute.com/our-services/rules/>, (dostęp: 15.11.2022 r.), art. 20.3 LCIA Arbitration Rules, The London Court of International Arbitration Arbitration Rules, dalej LCIA Arbitration Rules, https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx, (dostęp: 15.11.2022 r.).

⁵ T. Strumiłło (w.): *System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, Legalils/el., komentarz do art. 1191 k.p.c., nb 235.

⁶ Por. odmiennie stanowisko w odniesieniu do tego instrumentu w postępowaniu przed sądami powszechnymi – M. Dziurda, *Dowód z zeznań świadka na piśmie*, „Palestra” 2019/11–12, s. 108.

⁷ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1967 ze zm.), dalej k.p.c.

⁸ Por. I. Szmit, *Znaczenie dowodu z zeznań świadków w postępowaniu arbitrażowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/7, s. 48–52.

⁹ Por. T. Strumiłło (w.): *Dowody...*, nb 235.

¹⁰ Por. M. Zachariasiewicz, *Zarządzanie postępowaniami arbitrażowymi – omówienie wyników badania ankietowego*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2019/3, s. 104.

również do postępowania przed sądami powszechnymi¹¹ i powoli zyskuje ono popularność w procedurze cywilnej¹².

Jako podstawowe zalety tego rozwiązania, uzasadniające jego wykorzystywanie w praktyce, wskazuje się, że przedstawienie informacji dostępnych świadkowi już przed rozprawą umożliwia określenie, którzy świadkowie dysponują istotnymi dla rozstrzygnięcia sprawy informacjami. Umożliwia to odpowiednie zorganizowanie rozprawy, w tym skupienie się przy przesłuchaniu świadka na rozprawie na kwestiach kluczowych dla sporu. Pozwala także na lepsze przygotowanie się do rozprawy i efektywniejsze przeprowadzenie postępowania przez zespół orzekający, ale i lepsze przygotowanie do przesłuchania świadka drugiej strony przez stronę przeciwną. Daje też możliwość ustalenia i adekwatnej decyzji co do tego, którzy ze świadków powinni zostać przesłuchani¹³. Zwykle pisemne zeznania są też bardziej zwarte i koncentrują się na istotnych dla sprawy kwestiach¹⁴.

Wydawać by się mogło, że w związku z tym ich zastosowanie w postępowaniach arbitrażowych nie powinno wzbudzać zastrzeżeń. Tymczasem w praktyce arbitrażowej przeprowadzenie dowodu z pisemnych zeznań świadka spotyka się z istotnymi wątpliwościami¹⁵. Obawy i zastrzeżenia stron odnoszą się w szczególności do tego, że ze względu na fakt, iż w przygotowywaniu pisemnych zeznań świadków biorą zwykle udział strony lub ich pełnomocnicy, którzy mogą wpływać na treść zeznań, wartość dowodowa tych zeznań jawi się jako znikoma¹⁶. Dzieje się tak zwłaszcza wówczas, gdy brak jest możliwości ich zweryfikowania podczas przesłuchania świadka na rozprawie, czy to ze względu na brak regulacji określającej dwuetapowy charakter dowodu z zeznań świadków (uzupełnienie elementu pisemności zeznań możliwością ustnego przesłuchania świadka na rozprawie), czy też ze względu na niestawienie świadka na rozprawie. Opinia ta wyrażana jest również w literaturze przedmiotu. Wskazuje się bowiem, że pisemne zeznania świadków są

¹¹ Wskazać należy ustawę wprowadzającą zasadę pisemnych zeznań do Kodeksu postępowania cywilnego, zob. ustawa z 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 234 poz. 1571) – wprowadzająca art. 525²⁵, jak również ustawę z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469) wprowadzającą art. 271¹ k.p.c.

¹² G.J. Leśniak, P.Rojek-Socha, *Pisemne zeznania coraz bardziej popularne w sądach, chociaż prawnicy mają wątpliwości*, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zeznania-swiadka-na-pismie-pelnomocnicy-krytykuja-sedziowie,503159.html> (dostęp: 25.10.2022 r.).

¹³ Por. M. Kocur, *Witness statements in international commercial arbitration (w:) The Challenges and the Future of Commercial and Investment Arbitration. Liber Amicorum Professor Jerzy Rajski*, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Warszawa 2015, s. 168; por. także M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie...*, s. 29.

¹⁴ Por. M. Jamka, *Dowód z zeznań świadka w krajowej i międzynarodowej praktyce arbitrażowej (w:) Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, A. Całus, M. Pazdan, S. Sołtysiński, T. Wardyński, S. Włodyka, Warszawa 2010, s. 187.

¹⁵ Por. M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie...*, s. 26.

¹⁶ Por. M. Kocur, M. Zachariasiewicz, J. Kieszczyński, *Badanie...*, s. 29.

uważane za zasadniczo mniej wiarygodną odmianę dowodu z zeznań świadka, zwłaszcza jeśli nie są poparte dokumentami, stanowiącymi załączniki do tych zeznań¹⁷.

Obawy te mogą wynikać z faktu lakonicznej regulacji tego zagadnienia w przepisach określających zasady postępowania przed sądami polubownymi. Znamienne jest przy tym bowiem, że co do zasady regulaminy stałych sądów polubownych, przewidując dopuszczalność przeprowadzenia dowodu z pisemnych zeznań świadków, nie określają zasad i procedury przeprowadzenia tego dowodu¹⁸. Regulacje regulaminów, obok wyraźnego wskazania, że jest to dopuszczalna¹⁹ lub preferowana²⁰ forma przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków, określają wprawdzie, że np. dowód ze świadka zostanie przeprowadzony dwuetapowo²¹ – na podstawie pisemnego oświadczenia świadka, a następnie przez uzupełniające przesłuchanie na rozprawie²², nie wskazują jednak wymogów co do kwestii formy dokumentu czy tego, co oprócz wypowiedzi o faktach istotnych dla sprawy w zeznaniu pisemnym świadka powinno się znaleźć. Brak jest też regulacji zasad przygotowywania zeznań przez świadków, w tym zakresu dopuszczalnej pomocy stron postępowania lub ich pełnomocników. Kwestią o podstawowym znaczeniu jawi się zatem określenie warunków, które powinny być spełnione, aby dowód ten w formie pisemnej został prawidłowo przeprowadzony.

PODSTAWOWE ZASADY POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO W ARBITRAŻU I SKUTKI ICH NARUSZENIA

Zgodnie z art. 1184 § 1 k.p.c. zasady i sposób postępowania przed sądem polubownym, w tym zasady dotyczące postępowania dowodowego, mogą zostać uzgodnione przez strony, a w braku takiego uzgodnienia określone przez sąd polubowny, który nie jest w tym zakresie związany przepisami o postępowaniu przed sądem powszechnym. Oczywiście powołaną normę należy czytać w związku z innymi, bezwzględnie obowiązującymi przepisami²³, określającymi podstawowe zasady postępowania arbitrażowego (w tym także postępowania dowodowego), które, jak wskazuje się w literaturze, stanowią

¹⁷ Por. K. Czech, *Dowody i postępowanie dowodowe w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz inwestycyjnym. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2017, s. 310 i przywołana tam literatura.

¹⁸ Por. A. Szlęzak, A. Usiadek, *Pisemne zeznania świadków w postępowaniu arbitrażowym (w:) Dowody w postępowaniach sądowych*, Warszawa 2018, s. 4.

¹⁹ Por np. art. 27 ust. 2 UNCITRAL Rules, Art. 30 VIAC Rules.

²⁰ § 33 ust. 8 Regulaminu KIG; § 26 ust. 3 lit. c Regulaminu SA Lewiatan.

²¹ Tak § 33 ust. 8 Regulaminu KIG; por także art. 20.3 LCIA Arbitration Rules.

²² Podkreślić należy, że stanowić to powinno odpowiedź na część wątpliwości sformułowanych względem tego sposobu przeprowadzenia środka dowodowego – określa się bowiem wprost możliwość weryfikacji pisemnego zeznania podczas ustnego przesłuchania świadka.

²³ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 235.

element systemu postępowania cywilnego²⁴. Oznacza to, że obowiązuje w nim większość naczelných zasad postępowania cywilnego, to jest zasada równości, kontradiktoryjności, dyspozycyjności, jak również zasada bezpośredniości²⁵. Kluczową w tym kontekście jest oczywiście wyrażona w art. 1183 k.p.c. zasada równoprawnego traktowania stron, w tym zapewnienia stronom takich samych możliwości działania, jak i prawa do wysłuchania²⁶, czy zasada rzetelnego postępowania.

Naruszenie powyższych zasad prowadzi bowiem lub prowadzić może do powstania istotnych skutków dotyczących ważności wydanego w sprawie wyroku. Wskazać należy, że zgodnie z treścią art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. naruszenie podstawowych zasad postępowania przed sądem polubownym, wynikających z ustawy lub określonych przez strony, stanowi podstawę skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Powstaje w związku z tym pytanie, czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie, nieokreślenie zasad przeprowadzania dowodu z pisemnych zeznań świadków, nieprawidłowe określenie tych zasad lub nieprawidłowe zastosowanie zasad przeprowadzenia dowodu z pisemnych zeznań świadków może stanowić o naruszeniu zasady równości stron czy zasady rzetelnego postępowania.

Rozważyć w związku z tym należy przede wszystkim zagadnienie możliwości zweryfikowania pisemnych zeznań świadków podczas ustnego przesłuchania świadków na rozprawie. W tym kontekście jawią się dwie możliwe sytuacje, rodzące wątpliwości co do prawidłowości określenia lub realizacji zasad postępowania dowodowego. Pierwsza z nich to brak przyjęcia możliwości weryfikacji pisemnych zeznań świadków. Druga zaś to przypadek, gdy, pomimo że możliwość taka została przewidziana w uregulowaniach dotyczących przeprowadzenia dowodu, faktycznie nie dochodzi do jej realizacji.

W odniesieniu do każdego z przypadków wskazać należy, że dowód z zeznań świadków nie jest jedynym ze środków dowodowych, które mogą być przeprowadzane dla wykazania faktów istotnych dla sprawy. Co do zasady możliwe jest przedstawienie innego rodzaju dowodów dla wykazania okoliczności przeciwnych do tych, które wynikają z pisemnych zeznań świadka lub wykazujących nieadekwatność złożonych przezeń w tej formie zeznań. Podkreślić przy tym należy, że jak słusznie wskazuje się w literaturze²⁷, w postępowaniu arbitrażowym obowiązuje zasada swobodnej oceny dowodów²⁸. Zespół orzekający ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego

²⁴ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 4–6.

²⁵ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 6.

²⁶ T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1183 k.p.c., nb 7.

²⁷ Por. T. Strumiłło, *Postępowanie dowodowe przed sądem arbitrażowym (zagadnienia wybrane)* (w:) *Dostęp do ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2021, s. 480.

²⁸ Zasada ta wprost wyrażana jest np. w postanowieniach regulaminów stałych sądów polubownych, zob. § 33 Regulaminu Arbitrażowego KIG; § 31 ust. 2 Regulaminu Arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan; swój wyraz znajduje też w art. 27 ust. 4 Regulaminu

przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału²⁹. Oznacza to, że wszystkie zebrane dowody powinny zostać ocenione przez zespół orzekający, a przeprowadzona ocena powinna być zgodna z zasadami doświadczenia życiowego i zasadami logiki³⁰. W literaturze podkreśla się, że nakaz wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego obejmuje również konieczność wykazania, na podstawie których dowodów dokonano ustaleń, którym dowodom odmówiono wiarygodności i mocy dowodowej, co następować powinno przy uwzględnieniu wszelkich mających znaczenie okoliczności, które dotyczą poszczególnych z przeprowadzonych dowodów³¹. Oznacza to, że w analizowanym przypadku zespół orzekający powinien zweryfikować wiarygodność i moc dowodu z pisemnych zeznań świadków, oceniając je poprzez odniesienie ich do wszelkich innych dowodów, które zostały zgłoszone i przeprowadzone dla wykazania faktów, podlegających udowodnieniu poprzez pisemne zeznania świadków. Niezależnie od tego wskazać jednak należy, że – jak słusznie zauważa się w literaturze przedmiotu – przeprowadzenie ustnego przesłuchania świadka (w formie *cross examination*) jest najbardziej adekwatnym instrumentem służącym wykazaniu wad zeznania, obalenia jego wiarygodności. Daje bowiem możliwość bezpośredniej styczności uczestników postępowania przed sądem polubownym, w tym samego zespołu orzekającego ze świadkami, i sprawdzenia ich prawdomówności³². Ów element bezpośredniości – zetknięcia się zespołu orzekającego ze świadkiem, jest również istotny i w zasadniczy sposób może wpłynąć na ocenę dowodu z zeznań świadka. Przemawia to za takim skonstruowaniem sposobu przeprowadzenia tego dowodu, by nie rezygnować z ustnego przesłuchania świadków składających zeznania w formie pisemnej. Rezygnacja z tego instrumentu może stanowić o nierównym ukształtowaniu pozycji stron, pozbawieniu jednej z nich możliwości obrony swych praw, a w konsekwencji stanowić o naruszeniu zasady rzetelnego postępowania.

Tego typu skutek może też wystąpić w drugim analizowanym przypadku, to jest gdy niemożliwe jest przeprowadzenie przesłuchania świadka wskutek usprawiedliwionego bądź nieusprawiedliwionego braku jego stawiennictwa na rozprawie. Dezaktualizuje się wówczas możliwość zweryfikowania wiarygodności pisemnych zeznań. Pojawia się również pytanie, jak oceniany powinien być w związku z tym ten dowód, w szczególności czy ma być on brany pod uwagę przez zespół orzekający przy rozstrzygnięciu sprawy, czy też, ze wzglę-

Arbitrażowego UNCITRAL, a także w regulacjach *soft law* – art. 9 ust. 1 Regulaminu Postępowania Dowodowego IBA.

²⁹ Tak wprost § 33 ust. 6 Regulaminu KIG; podobnie § 31 ust. 2 Regulaminu SA przy Konfederacji Lewiatan.

³⁰ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 20.

³¹ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 21.

³² Por. K. Czech, *Dowody i postępowanie dowodowe w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz inwestycyjnym. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2017, s. 334 i przywołana tam literatura.

du na to, że jedna ze stron pozbawiona zostaje możliwości wykazania swych twierdzeń, powinien zostać pominięty³³.

Celem postępowania dowodowego w postępowaniu przed sądem polubownym jest prawidłowe ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia³⁴. W orzecznictwie podkreśla się, że wymogi wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy oraz równego traktowania stron postępowania wyznaczają granice swobody sądu polubownego w przeprowadzaniu postępowania dowodowego³⁵. Naruszeniem zasady rzetelnego postępowania jest nieustalenie istotnych okoliczności faktycznych albo orzeczenie (zastosowanie przepisów prawa materialnego, stanowiących podstawę rozstrzygnięcia) w odniesieniu do fałszywego stanu faktycznego³⁶. Zarówno aprioryczna rezygnacja z przesłuchania świadka, jak i przypadek faktycznego braku możliwości przeprowadzenia jego ustnego przesłuchania stwarzają ryzyko wystąpienia jednej z powołanych tu przesłanek.

Podstawą do kwestionowania wyroku sądu polubownego mogłaby być w tym kontekście norma art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c., która odnosi się do zasad sprawiedliwego procesu i takich uchybień procesowych, które mogłyby mieć wpływ na wyrok sądu polubownego³⁷. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że „do takich zasad należy oparcie wyroku na ustalonym stanie faktycznym, co następuje po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Jedynie więc wtedy, gdyby sąd państwowy uznał, że takie postępowanie nie zostało w ogóle przeprowadzone lub przeprowadzone niekompletnie, albo w oczywisty sposób

³³ Podkreślić w tym kontekście należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że „pozbawienie strony możliwości ochrony swych praw w postępowaniu przed sądem polubownym ma miejsce wówczas, gdy naruszona zostaje zasada równości stron, jedna ze stron nie zostaje wysłuchana i nie ma możliwości ustosunkowania się do dowodów i twierdzeń przedstawianych przez stronę przeciwną”, por. postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z 24.06.2021 r. (IV CSK 229/21), <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/IV%20CSK%20229-21.pdf> (dostęp: 16.09.2022 r.).

³⁴ A. Skorupka, T. Strumiłło (w:) *Dowody...*, komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 4, s. 968.

³⁵ Wskazuje się, że wyeliminowanie wniosków dowodowych oparte „jedynie na subiektywnym antycypującym przekonaniu, że świadkowie nie mogą posiadać wiedzy co do istotnych okoliczności, może być uznane za naruszenie zasady równości stron i pozbawienie strony zgłaszającej wnioski dowodowe możliwości obrony swoich praw przed sądem polubownym”, por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10.12.2008 r. (I ACa 655/08), „Apelacja – Sąd Apelacyjny w Warszawie” 2010/3, poz. 21, LEX nr 677986; por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 14.06.2012 r. (I ACa 1241/11), LEX nr 1298991. Pozbawienie strony przeciwnej możliwości przesłuchania świadka wprost nie zostało tu wprowadzone przywołane, zdaje się jednak odpowiadać istocie skutków uznaniowego i antycypującego przyjęcia braku przydatności świadka, które polegałoby na założeniu, że przesłuchanie świadka nie doprowadziłoby do wykazania sprzeczności lub nieadekwatności złożonych przezeń pisemnych zeznań.

³⁶ M.S. Kurkela, *Due Process, in Internatioanl Commercial Arbitration*, Nowy Jork 2005, s. 126.

³⁷ Por. T. Ereciński (w:) J. Ciszewski, P. Grzegorzczak, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 6, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2017, komentarz do art. 1206; A. Jakubecki (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Artykuły 1096–1217*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, komentarz do art. 1206.

przeprowadzono je wadliwie, uchybiając regułom logicznego rozumowania, wiązania ze sobą faktów w łańcuchu przyczynowo-skutkowym, wybiórczego dopuszczenia dowodów w sprawie, przeprowadzenia dowodów tylko jednej strony, z niezasadnym pominięciem dowodów wnioskowanych przez stronę przeciwną itp., można byłoby uznać, że nie zostały zachowane wymagania, o których jest mowa w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.”³⁸.

ODWOŁANIE DO REGULACJI *SOFT LAW* JAKO CZYNNIK PRZECIWDZIAŁANIA NIERÓWNOPRAWNEMU TRAKTOWANIU STRON

Odpowiedzi na wątpliwości wyrażone powyżej, a przy tym propozycję rozwiązania problemów z nich wynikających, odnaleźć można w treści regulacji opracowywanych przez środowiska prawnicze. W szczególności są to opracowania przygotowywane przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawników (International Bar Association – IBA), ale też i inne opracowania³⁹, również tworzone w mniej zinstytucjonalizowany sposób⁴⁰. Przede wszystkim przywołać należy tu Regulamin Postępowania Dowodowego IBA⁴¹ lub też stanowiące swego rodzaju alternatywne w stosunku do niego rozwiązanie, a opracowane z większym uwzględnieniem charakterystyki i tradycji prawnej państw systemu prawa cywilnego, to jest zbiór zasad *Rules on the Efficient Conduct of Proceedings in International Arbitration*, określane jako Reguły Praskie (Prague Rules)⁴². Istotne znaczenie przedstawiają też Wytyczne IBA dotyczące zastępstwa procesowego w międzynarodowym arbitrażu⁴³. Ze względu na wagę, znaczenie i powszechne uznanie zasad opracowywanych przez IBA, które wprawdzie tworzone są z myślą o arbitrażu międzynarodowym, ale które z powodzeniem mogą znaleźć zastosowanie lub stanowić wzorzec dla rozwiązań arbitrażu krajowego⁴⁴, pod uwagę wziąć należy przede wszystkim regulacje IBA. Wybór ten uzasadnia powszechność stosowania tych norm, ale i ich kompleksowe podejście do problematyki, która jest przedmiotem rozważań w niniejszym opracowaniu⁴⁵.

³⁸ Wyrok SN z 15.03.2012 r. (I CSK 286/11), LEX nr 1163156; por. także powołane w uzasadnieniu tego wyroku orzeczenia, w tym wyrok SN z 15.02.1964 r. (I CR 123/63), OSNCP 1965/4, poz. 61, s. 26, Legalis nr 12060; postanowienie SN z 9.07.2008 r. (V CZ 42/08), Legalis nr 161243.

³⁹ Por. np. Uwagi UNCITRAL dotyczące organizacji postępowania arbitrażowego (*UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings*).

⁴⁰ Por. Prague Rules on the Efficient Conduct of Proceedings in international Arbitration (Prague Rules), <https://www.praguerules.com/> (dostęp: 25.10.2022 r.).

⁴¹ Zob. <https://www.ibanet.org/resources> (dostęp: 25.10.2022 r.).

⁴² Zob. <https://www.praguerules.com/> (dostęp: 25.10.2022 r.).

⁴³ Zob. <https://www.ibanet.org/resources> (dostęp: 25.10.2022 r.).

⁴⁴ Tak. A. Szumański (w:) *System prawa handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 63; tak również A. Kąkolecki, A. Nowaczyk (w:) *System prawa handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 95.

⁴⁵ Prague Rules nie odnoszą się do kwestii zastępstwa procesowego, nie regulują zatem istotnego aspektu, będącego źródłem wątpliwości w odniesieniu do instytucji pisemnych zeznań świadków, to jest udziału strony lub jej pełnomocnika przy formułowaniu pisemnych zeznań świadków.

Zagadnienia związane z określeniem zasad przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, w tym wymogów formalnych co do samego oświadczenia świadka, jak również problematyka skutków niestawiennictwa świadka na rozprawie w celu złożenia zeznania uregulowane zostały w Regulaminie Postępowania Dowodowego IBA.

Odpowiednio art. 4 ust. 5 Regulaminu Postępowania Dowodowego IBA określa wymogi dotyczące tego, jakie informacje powinny zostać w pisemnym zeznaniu świadka przedstawione. Obok danych określających świadka wymaga się przedstawienia informacji dotyczących związków świadka ze stronami, jak również wskazania jego wykształcenia, kwalifikacji zawodowych – o ile może mieć to znaczenie i związek ze sporem lub treścią zeznania. Wiadomości te stanowią istotny czynnik, który brany jest pod uwagę przy ocenie zeznania złożonego przez świadka, ułatwiając jej dokonanie. W odniesieniu zaś do istoty zeznań, czyli opisu okoliczności, który powinien być pełny i szczegółowy, za pożądane uznaje się podanie źródła wiedzy świadka na temat przedstawianych faktów oraz przedstawienie dokumentów, na które powołuje się świadek w swych zeznaniach⁴⁶, o ile nie zostały one uprzednio złożone do akt sprawy, co również stanowi istotny element wspomagający ocenę wiarygodności i wagi złożonych przez świadka zeznań. Regulamin wymaga również poświadczenia prawdziwości zeznań oraz jego podpisu.

Regulamin przewiduje przy tym możliwość przesłuchania świadka na rozprawie, dając stronom oraz zespołowi orzekającemu instrument weryfikacji pisemnych zeznań, oraz określa skutki braku stawiennictwa świadka⁴⁷. Zgodnie z art. 4 ust. 7 w przypadku braku stawiennictwa świadka wezwanego w celu złożenia zeznania na rozprawie bez ważnego powodu zespół orzekający co do zasady obowiązany jest pominąć pisemne zeznania tego świadka w zakresie, w jakim nie mogły one zostać zweryfikowane podczas rozprawy. Podkreślić należy, że Regulamin pozostawia przy tym zespołowi orzekającemu jednak możliwość odmiennego rozstrzygnięcia tej kwestii. Wystąpienie wyjątkowego przypadku, gdy możliwe jest odstąpienie od powyżej przedstawionej zasady i niepominięcie tego dowodu, ustalone być powinno w oparciu o ogólną zasadę dotyczącą oceny materiału dowodowego, to jest zasadę swobodnej oceny dowodów.

Regulamin zawiera też zasadę stanowiącą odpowiedź na wątpliwości co do oceny pisemnych zeznań świadka w przypadku, gdy nie zostanie on wezwany

⁴⁶ Por. także art. 88 Ustawy UNCITRAL dotyczących organizacji postępowania arbitrażowego (*UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings*).

⁴⁷ W tym zakresie art. 88 Ustawy UNCITRAL dotyczących organizacji postępowania arbitrażowego (*UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings*) wskazuje wyraźnie, że nie ma potrzeby powtarzania zeznań na rozprawie – wystarczające jest ich wyraźne, krótkie potwierdzenie, jak również że nie wszyscy świadkowie, którzy złożyli pisemne zeznania, powinni być przesłuchani na rozprawie, a samo przeprowadzenie zeznań w formie pisemnej może wyeliminować potrzebę przesłuchania ustnego, wskazując również, że zespół orzekający może wymagać od stron, by wskazały świadków powołanych przez stronę przeciwną, których chciałyby móc przesłuchać na rozprawie.

do złożenia zeznań ustnych, przewidując, że nie oznacza to, że treść pisemnych zeznań tego świadka została przyznana przez pozostałe strony (art. 4 ust. 8 Regulaminu). Jest to jednocześnie istotna wskazówka dookreślająca sposób oceny dowodów przez zespół orzekający, odpowiadająca w pełni i podkreślająca wymóg wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego.

Z kolei wątpliwości dotyczące uczestniczenia pełnomocników stron przy redagowaniu treści pisemnych zeznań wyjaśnione mogą zostać poprzez odwołanie się do Wytycznych IBA dotyczących zastępstwa procesowego w międzynarodowym arbitrażu⁴⁸. W tym kontekście przywołać należy w szczególności treść generalnych zasad, wyrażonych w wytycznych, które dotyczą zakazu świadomego składania przez pełnomocnika przed zespołem orzekającym nieprawdziwych oświadczeń⁴⁹, a także nakazu prostowania oświadczeń uprzednio złożonych, w przypadku gdyby następnie miały okazać się nieprawdziwe (wytyczne nr 9 i 10). Istotny jest także zakaz przedstawiania dowodu z zeznań świadka, w sytuacji gdy pełnomocnik wie, że są one fałszywe. Jak podkreśla się w komentarzu do Wytycznych, nakładają one zatem na pełnomocnika powinność rzetelnego i uczciwego działania, która wprawdzie nie odnosi się wprost do problematyki udziału w redagowaniu pisemnych zeznań świadków, temu bowiem poświęcone są wytyczne nr 20–21 i 23–24, jednak nie sposób ich pominąć, jako statuujących fundamentalną zasadę dla wszelkich czynności podejmowanych w postępowaniu dowodowym.

Regulacje Wytycznych dotyczące wprost pomocy w przygotowaniu zeznań przez świadka, poza generalnym wskazaniem dopuszczalności tego typu działania (wytyczna 20), stanowią, że pełnomocnik powinien dążyć do zapewnienia tego, by pisemne zeznanie odzwierciedlało własną wiedzę świadka na temat okoliczności sprawy, co oznacza, że pełnomocnik nie powinien wpływać na stan wiedzy świadka czy próbować go kształtować, np. poprzez uzupełnianie go o informacje odnośnie do okoliczności sprawy. Wytyczne dopuszczają, by pełnomocnik strony spotkał się i komunikował się ze świadkami w celu omówienia i przygotowania ich przyszłych zeznań, co wyjaśniane jest jako uprawnienie do „przećwiczenia pytań i odpowiedzi”, ale i możliwość „analizy procedury, w ramach której dojdzie do odebrania zeznań, jak również przygotowanie do udzielania odpowiedzi na pytania każdej ze stron”⁵⁰. Pełnomocnik nie może natomiast w szczególności namawiać świadka bądź zachęcać do składania fałszywych zeznań (wytyczna 23), co stanowi potwierdzenie i wyraz wspomnianej powyżej generalnej zasady (wytyczna 9 i 10), ale i wyraz powinnego zachowania, stanowiący element etyki zawodowej pełnomocników⁵¹.

⁴⁸ Zob. <https://www.ibanet.org/resources> (dostęp: 25.10.2022 r.).

⁴⁹ Por w tym zakresie również § 11 Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu (Kodeks etyki adwokackiej), <http://www.nra.pl/szukaj-dokumenty/dokument/1021/?page=1&sort=2> (dostęp: 16.10.2022).

⁵⁰ Por. Komentarze do Wytycznych 18–25, <https://www.ibanet.org/resources>, (dostęp: 16.10.2022)

⁵¹ Por. § 1, § 11 Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu (Kodeks etyki adwokackiej);

Oczywiście, jak w przypadku każdej innej normy, również i opisane powyżej zasady mogą nie być przestrzegane. Wyrażane przez uczestników postępowań arbitrażowych obawy o wiarygodność pisemnych zeznań, w szczególności zaś mniej lub bardziej bezpośrednio przedstawiane zarzuty dotyczące tego, że w istocie wypowiedzi te nie pochodzą od świadków, a są opracowane przez pełnomocników stron, nie stanowiąc przy tym odzwierciedlenia wiedzy świadków, a wyłącznie prezentację twierdzeń, które potwierdzać mają stanowisko strony, są argumentami, których nie sposób zignorować. W literaturze podkreśla się, że w szczególności zeznania, które okażą się zbyt „doskonałe”⁵², zwłaszcza sytuacje, gdy świadek wypowiadał się będzie w kwestiach leżących poza zakresem jego kompetencji⁵³, powinny budzić wątpliwości⁵⁴. Zarówno wytyczne, jak i żadne inne regulacje nie przewidują przy tym instrumentów, które mogłyby w pełni przeciwdziałać występowaniu nieprawidłowości przy sporządzaniu pisemnych zeznań świadków. Ostatecznie zatem to dokonywana przez arbitrów ocena materiału dowodowego, w tym wiarygodności zeznań, jest jedynym adekwatnym mechanizmem proceduralnym i stanowi swego rodzaju gwarancję, że tego typu nadużycia nie będą wpływały na wynik postępowania.

IMPLEMENTACJA ROZWIĄZAŃ *SOFT LAW*

Zarówno regulacja kodeksowa, jak i postanowienia regulaminów dwóch największych stałych sądów polubownych w Polsce, jeśli w ogóle wprost odnoszą się do zagadnienia dowodu z pisemnych zeznań świadka, czynią to w sposób niezwykle lakonicznie⁵⁵. Jak podkreśla się w literaturze, istotą norm *soft law*, czyli norm, które mają charakter ogólny, abstrakcyjny, są wynikiem działalności normotwórczej określonych instytucji krajowych lub ponadnarodowych, jest to, że działają w sposób wiążący tylko z woli ich adresatów, to jest woli stron stosunku prawnego⁵⁶. Podkreślić należy, że zarówno regulacje IBA, jak i Prague Rules wprost zasadę tę wyrażają, wskazując możliwość przyjęcia przez strony i zespół orzekający stanowionych w nich zasad jako elementu obowiązujących je zasad postępowania. W przeciwnym razie dokumenty te pozostają tylko niewiążącą instrukcją⁵⁷. Niektóre regulaminy stałych sądów polubownych wprost odwołują się do przywołanych regulacji *soft law*, czyniąc je – w określonym ich postanowieniami zakresie – częścią regulacji określającej zasady postępowania-

art. 6 Kodeksu etyki radcy prawnego, <https://kirp.pl/etyka-i-wykonywanie-zawodu/etyka/kodeks-etyki-radczy-prawnego/> (dostęp: 16.10.2022 r.)

⁵² Por. M. Kocur, *Witness...*, s. 171.

⁵³ Por. M. Łaszczuk, R. Morek (w:) *Regulamin Arbitrażowy Sądu Arbitrażowego przy KIG. Komentarz*, red. A. Szumański, M. Łaszczuk, Warszawa 2017, s. 370.

⁵⁴ Por. A. Szlęzak, A. Usiadek, *Pisemne...*, s. 9.

⁵⁵ § 33 ust. 8 Regulaminu KIG; § 26 ust. 3 lit. c Regulaminu SA Lewiatan.

⁵⁶ Por. A. Szumański (w:) *Arbitraż handlowy...*, s. 65.

⁵⁷ Por. Preambuła oraz art. 1 Regulaminu Postępowania Dowodowego IBA i Preambuła oraz art. 1 Prague Rules.

nia przed sądem polubownym⁵⁸. Nie są to jednak odwołania, które w pełnym i wyczerpującym zakresie czyniłyby regulacje *soft law* częścią obowiązujących w danym postępowaniu zasad przeprowadzenia postępowania dowodowego. To zatem na zespole orzekającym spoczywa powinność zaproponowania stronom możliwych rozwiązań – ustalenia ze stronami w sposób jasny, jednoznaczny i kompleksowy, jak dowód z pisemnych zeznań świadków ma zostać przeprowadzony.

Podkreślić należy, że jako dobrą praktykę wskazuje się powinność „konsultowania ze stronami istotnych kwestii dotyczących organizacji postępowania, by zapewnić jego prowadzenie w sposób efektywny, rzetelny i zgodny z uzasadnionymi oczekiwaniami stron”⁵⁹. Zasada ta znajduje swój wyraz też w treści regulaminów największych stałych sądów polubownych w Polsce⁶⁰. Innymi słowy, to arbitrzy powinni wyjaśniać ewentualne wątpliwości stron, wskazując możliwość odwołania się w kluczowych aspektach do *soft law*. Obowiązani⁶¹ są przy tym do takiego ukształtowania zasad przeprowadzenia postępowania dowodowego, by ich zastosowanie nie prowadziło do naruszenia podstawowych zasad postępowania arbitrażowego wyrażonych w bezwzględnie obowiązujących przepisach obowiązującego prawa. W odniesieniu do arbitrów powinność ta stanowi przejaw i jeden z elementów obowiązku wydania wykonalnego orzeczenia⁶², którego to z kolei aspektem jest możliwość oczekiwania przez strony, że wydany przez arbitrów wyrok nie będzie zawierał wadliwości, mogących stać się podstawą jego uchylecia⁶³.

Skoro zatem ani przepisy kodeksowe, ani regulaminy stałych sądów polubownych nie określają szczegółowo zasad przeprowadzenia postępowania dowodowego – dowodu z pisemnych zeznań świadków, aspekt formalny i – jak się go określa w literaturze – funkcjonalny tej formy dowodu, czyli relacje między świadkiem a stroną, która wnioskuje powołanie świadka (oraz jej pełnomocnikami)⁶⁴, powinny zostać określone szczegółowo w postanowieniu proceduralnym. Jedną z możliwości jest odwołanie się do regulacji *soft law* – uczynienie ich częścią obowiązujących w danym postępowaniu zasad proceduralnych postępowania dowodowego. Alternatywą jest określenie kluczowych kwestii w treści postanowienia proceduralnego. W tym drugim przypadku postano-

⁵⁸ Por. § 8, § 31 ust. 3 Regulaminu SA Lewiatan.

⁵⁹ Por. pkt 3 Deklaracji arbitra dotyczącej sposobu prowadzenia postępowań arbitrażowych opracowana przez Polskie Stowarzyszenie Sądownictwa Polubownego, <https://polisharbitration.pl/deklaracja-arbitra/#deklaracja> (dostęp: 25.10.2022 r.); por. także art. 2 Regulaminu Postępowania Dowodowego IBA.

⁶⁰ Por. np. § 26 ust. 2 Regulaminu SA Lewiatan.

⁶¹ Por. K. Zawisłak, *Receptum arbitrii*, Warszawa 2012, s. 201.

⁶² Por. G.J. Horvath, *The Duty of the Tribunal to Render an Enforceable Award*, „Journal of International Arbitration” 2001/2, s. 135.

⁶³ Por. M. Platte, *An Arbitrator’s Duty to Render an Enforceable Awards*, „Journal of International Arbitration” 2003/3, s. 308.

⁶⁴ Tak. A. Szlęzak, A. Usiądek, *Pisemne...*, s. 7.

wienie powinno stanowić, że pisemne zeznanie świadka ma zawierać: imię, nazwisko i adres świadka, jego wykształcenie, doświadczenie zawodowe, inne kwalifikacje mające znaczenie z punktu widzenia sporu i treści zeznania, obecne lub były związki świadka ze stronami, źródło wiedzy świadka o faktach, których dotyczą pytania i odpowiedzi, ponumerowane pytania zadane świadkowi i bezpośrednio po każdym pytaniu – treść udzielonej odpowiedzi, własne uwagi i spostrzeżenia świadka, listę dokumentów, na które powołuje się świadek, zapewnienie o prawdziwości oświadczenia świadka, datę i miejsce sporządzenia oświadczenia oraz podpis świadka⁶⁵. W postanowieniu wskazać należy też, że jeżeli dokumenty, na które powołuje się świadek w pisemnych zeznaniach, nie zostały uprzednio złożone do akt sprawy, powinny być przedstawione wraz z pisemnym zeznaniem świadka.

Postanowienie powinno też określać jako zasadę możliwość żądania przesłuchania świadka na rozprawie i albo wprost przewidywać, że dowód będzie przeprowadzany dwuetapowo⁶⁶, albo określać termin na złożenie przez strony żądania przesłuchania świadka strony przeciwnej na rozprawie⁶⁷, następujący w odpowiednim czasie po terminie na złożenie pisemnych zeznań świadków, tak aby umożliwić stronom analizę złożonych zeznań oraz rozważenie, czy niezbędna jest ich weryfikacja podczas przesłuchania na rozprawie.

Uzasadnione byłoby przy tym określenie zasad dotyczących braku możliwości stawiennictwa świadka – bądź przez odwołanie się do stosowania odpowiednich regulacji *soft law*, bądź poprzez wyraźne określenie skutków tegoż w treści postanowienia proceduralnego. Podobnie właściwe wydaje się powołanie lub określenie w treści postanowienia proceduralnego zasad dotyczących możliwej pomocy świadkom przy redagowaniu ich pisemnych zeznań.

Zastosowanie w danym postępowaniu mechanizmów umożliwiających weryfikację wiarygodności pisemnych zeznań świadków stanowić będzie o prawidłowym ukształtowaniu procedury dowodowej. Podkreślić bowiem należy, że punkt ciężkości przy ocenie, czy zrealizowana została zasada równoprawnego traktowania stron, będąca swego rodzaju gwarancją rzetelnej procedury w postępowaniu arbitrażowym, spoczywa na tym, czy odpowiednio ukształtowane zostały zasady postępowania, to jest czy strony miały zapewnioną taką samą możliwość działania i bycia wysłuchanym, oraz czy miały taką samą możliwość przedstawiania twierdzeń i dowodów, a także ustosunkowania się do twierdzeń, wniosków i dowodów drugiej strony, a nie czy z tych możliwości skorzystały⁶⁸.

⁶⁵ Tak M. Łaszczuk, R. Morek (w: *Regulamin...*, s. 369.

⁶⁶ Por. § 33 ust. 8 Regulaminu KIG.

⁶⁷ Por. M. Łaszczuk, R. Morek (w: *Regulamin...*, s. 371.

⁶⁸ Por. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie – V Wydział Cywilny z 26.09.2012 r. (VI ACa 1317/11), Legalis nr 740436.

WNIOSKI

Podsumowując powyższe rozważania, wskazać należy, że wobec przedstawionych w opracowaniu problemów i wątpliwości pojawiających się w praktyce arbitrażowej, w tym zwłaszcza ze względu na to, że zastrzeżenia co do prawidłowości przeprowadzenia postępowania dowodowego mogą być podstawą żądania uchylenia wydanego przez sąd polubowny wyroku, w celu wyeliminowania niepewności prawnej⁶⁹, a także w celu stworzenia jasnych i jednoznacznych kryteriów oceny zasadności wnoszenia czy też rozstrzygnięcia w przedmiocie ewentualnej skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, uzasadnione jest, by w treści postanowienia proceduralnego określone zostały szczegółowo zasady przeprowadzenia dowodu z pisemnych zeznań świadków, to jest aby określono formalne i funkcjonalne aspekty przeprowadzenia tego dowodu, przy czym właściwe wydaje się być wykorzystanie rozwiązań, lub co najmniej wzorowanie się, w tym zakresie na rozwiązaniach przewidzianych w regulacjach *soft law*, względnie by postanowienie to powoływało, czyniąc je częścią wiążących strony i sąd polubowny reguł postępowania, regulacje *soft law*, w tym w szczególności, choć nie wyłącznie, przywołane w treści niniejszego opracowania zasady opracowane przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawników.

ABSTRACT

dr Karol Zawiślak

The author is advocate (District Bar Association in Warsaw), member of the Management Board of the Polish Arbitration Association, assistant at the Department of Procedural Canon Law, the Canon Law Faculty of the Pontifical University of John Paul II in Krakow.

Significance of soft law regulations for the proper taking of witness written statements

According to the 2019 survey witness written statement is widely applied in Polish arbitration practice, being commonly accepted and deemed to be an useful instrument of the arbitral proceedings. The admissibility thereof in arbitration is nevertheless still being questioned. The paper is aimed to provide possible remedies and answers to the basic reservations formulated against this means of evidence i.e. to the doubts as to its compliance with the principles of equality of the parties and due process, arising in connection with the issue of the influence of attorneys on the process of their preparation and doubts as to whether it will be possible to verify

⁶⁹ Również co do tego, czy arbitrzy prawidłowo wykonali ciążące na nich obowiązki.

the written testimony during the evidentiary hearing and the consequences of the lack of such possibility. The issue will be analysed in the context of Polish law, taking into account the necessary comparative legal references.

Keywords: *witness statement, due process, soft law, evidentiary hearing*

dr Karol Zawiślak

ORCID: 0000-0002-2422-555X, e-mail: karol.zawislak@adwokatura.pl

Autor jest adwokatem (Izba Adwokacka w Warszawie), członkiem Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Sądownictwa Polubownego, asystentem w Katedrze Kanonicznego Prawa Procesowego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

Czech Konrad, *Dowody i postępowanie dowodowe w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz inwestycyjnym. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2017

Dziurda Marcin, *Dowód z zeznań świadka na piśmie*, „Palestra” 2019/11–12, s. 108

Ereciński Tadeusz (w:) J. Ciszewski, P. Grzegorzczak, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 6, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2017, komentarz do art. 1206;

Horvath Günther J., *The Duty of the Tribunal to Render an Enforceable Award*, „Journal of International Arbitration” 2001/2, s. 135

Jakubecki Andrzej (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, *Artykuły 1096–1217*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, komentarz do art. 1206

Jamka Maciej, *Dowód z zeznań świadka w krajowej i międzynarodowej praktyce arbitrażowej* (w:) *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, A. Całus, M. Pazdan, S. Sołtysiński, T. Wardyński, S. Włodyka, Warszawa 2010

Kąkolecki Andrzej, Nowaczyk Piotr (w:) *System prawa handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015

Kocur Michał, *Witness statements in international commercial arbitration* (w:) *The Challenges and the Future of Commercial and Investment Arbi-*

tration. Liber Amicorum Professor Jerzy Rajski, red. B. Gessel-Kalinowska vel Kalisz, Warszawa 2015

Kocur Michał, Zachariasiewicz Maciej, Kieszczyński Jan, *Badanie arbitrażu 2019. Zarządzanie postępowaniami arbitrażowymi*, Warszawa 2019

Kurkela Matti S., *Due Process, in Internatioanl Commercial Arbitration*, Nowy Jork 2005

Leśniak Grażyna J., Rojek-Socha Patrycja, *Pismenne zeznania coraz bardziej popularne w sądach, chociaż prawnicy mają wątpliwości*, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zeznania-swiadka-napismie-pelnomocnicy-krytykuja-sedziowie,503159.html> (dostęp: 25.10.2022 r.)

Łaszczuk Maciej, Morek Rafał (w:) *Regulamin Arbitrażowy Sądu Arbitrażowego przy KIG. Komentarz*, red. A. Szumański, M. Łaszczuk, Warszawa 2017

Platte Martin, *An Arbitrator's Duty to Render an Enforceable Awards*, „Journal of International Arbitration” 2003/3, s. 308

Skorupka Agnieszka, Strumiłło Tomasz (w:) *System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 1184 k.p.c., nb 235

Strumiłło Tomasz, *Postępowanie dowodowe przed sądem arbitrażowym (zagadnienia wybrane)* (w:) *Dostęp do ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2021, s. 480

Strumiłło Tomasz (w:) *System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 1191 k.p.c., nb 235

Szlęzak Andrzej, Usiądek Adam, *Pismenne zeznania świadków w postępowaniu arbitrażowym* (w:) *Dowody w postępowaniach sądowych*, Warszawa 2018

Szmit Izabela, *Znaczenie dowodu z zeznań świadków w postępowaniu arbitrażowym*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2013/7, s. 48–52.

Szumański Andrzej (w:) *System prawa handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015

Zachariasiewicz Maciej, *Zarządzanie postępowaniami arbitrażowymi – omówienie wyników badania ankietowego*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2019/3, s. 104